

<http://www.dw-world.de/dw/article/0,,6439104,00.html>

Priča dana / 16.02.2011

Logori u Srbiji - zločini još uvijek bez kazne

1 / 3 [Naprijed](#)

Großansicht des Bildes mit der Bildunterschrift: Prostor logora Stajićevo nekoliko godina poslije

Nakon pada Vukovara 1991. velik broj zarobljenih civila i vojnika iz grada i okolice svoju su kalvariju nastavili u logorima diljem Srbije. Za te ratne zločine još uvijek ne postoji niti jedna presuda.

Teško je dati točan broj civila i vojnika koji su mjesecima bili zatočeni, mučeni, silovani i ubijani u 30-ak logora širom Srbije. Na popisima Međunarodnog Crvenog križa nalazi se oko pet tisuća imena, dok predsjednik Udruge pravnika Vukovar 1991. Zoran Šangut raspolaže s podatkom koji govori da je više od 7 tisuća muškaraca, žena i djece prošlo kroz te logore. Gotovo 500 Vukovaraca još uvijek se smatra nestalima, a velik dio njih završio je upravo na području Srbije gdje im se izgubio svaki trag. Za pet najvećih logora, Stajićevo, Begejce, Sremsku Mitrovicu, Niš i VIZ Beograd, udruga je u svibnju 2008. podnijela kaznenu prijavu za ratni zločin nad ratnim zarobljenicima srbijanskom glavnom tužitelju za ratne zločine Vladimiru Vukčeviću obogaćenu iskazima logoraša. Iskaze posjeduje i Županijsko državno odvjetništvo u Osijeku koje je pokrenulo istragu i istražne radnje. No, budući da je prema Zakonu o državnom odvjetništvu istraga tajna, iz osječkog Županijskog državnog odvjetništva nisu mogli ništa reći o trenutnom stanju predmeta. S druge strane, istraga u Srbiji nije daleko odmakla. „Tužiteljstvo za ratne zločine Srbije još nikoga nije procesuiralo, još nikoga nije privelo, protiv nikoga nije dignuta optužnica.“, govori Šangut i ističe da su logori predstavljali dobro planiran i organiziran ratni zločin od strane Srbije o čemu govori i činjenica da su se stražari međusobno oslovljavali isključivo nadimcima. „Tužiteljstvo za ratne zločine Srbije od nas logoraša, odnosno od hrvatskog državnog odvjetništva traži da kažemo ime i prezime stražara kako bi ih mogli procesuirati jer ostale institucije, uključujući i današnju vojsku Republike Srbije, negiraju postojanje logora. Velik broj zapovjednika i stražara, koji su tada bili u tim logorima, vjerojatno su i danas oficiri vojske Republike Srbije i vjerojatno zbog toga ne žele dati podatke o imenima i prezimenima kako zapovjednika tih logora tako i onih stražara koji su neposredno vršili ratne zločine.“, ističe Šangut.

Do pakla i nazad u devet mjeseci

Bildunterschrift: [Großansicht des Bildes mit der Bildunterschrift: Zoran Šangut](#)

O premlaćivanju i zlostavljanju logoraša već je mnogo toga rečeno. Ispričane su brojne priče o neljudskim uvjetima, svakodnevnoj fizičkoj i psihičkoj torturi i preživljavanju na jednoj kriški kruha i šalici čaja dnevno, o lijekovima o kojima se moglo samo maštati.

Sve je to na vlastitoj koži iskusio danas 53-godišnji Ilija Ačkar koji je u rujnu 1991. iz Zagreba krenuo u smjeru Vukovara i u obrani grada sudjelovao do posljednjeg dana. Zarobljen je 20. studenog i autobusom otpremljen u logor Stajićevo, u bivšu stočnu farmu nedaleko od Zrenjanina. „Unutra su nas nabili, morali smo čučat' s glavama dolje i rukama na leđima. Toliko smo se nabijali jedan na drugog da sam imao osjećaj da je na jedan kvadratni metar stalo deset ljudi i više. Zašto smo se zbijali? Zato da mu manje ostaviš prostora da te odozgo može tući.“ Ačkar je više od devet mjeseci proveo u šest logora na području Srbije, sve do posljednje razmjene zarobljenika 14. kolovoza 1992. godine. Kaže da su premlaćivanja bila svakodnevna. Prije ili kasnije bi svatko došao na red tako da je teško naći logoraša koji je na koncu izašao bar bez slomljenog rebra. Nakon takvog tretmana zatočnici su potpisivali ono što bi im dali da potpišu. Na temelju jednog od takvih dokumenata Srbija danas progoni neke od bivših logoraša poput vukovarskog branitelja Tihomira Purde.

Bildunterschrift: Stajićevo danas

Tko je vršio zlostavljanja i premlaćivanja? Ačkar kaže da su to isključivo bili vojnici i oficiri JNA srednjih godina i dobro obučeni upravo za ispitivanja. Iako su se zatvorski čuvari oslovljavali nadimcima, dosta je imena isplivalo, onih imena čiji progon logoraši traže, ali još uvijek uzalud. Primjerice, bivši logoraš Petar Lovrić posjeduje potvrdu o predmetima koji su mu oduzeti prilikom ulaska u logor. Na potvrdi koja govori o

oduzetom novcu, o nekoliko oduzetih lančića, narukvica, naušnica i jednoj zubnoj navlaci stoji potpis dotičnog majora Zorana Randelovića. Kada je Lovrić zatražio povrat oduzetih predmeta iz Saveznog ministarstva obrane Savezne Republike Jugoslavije 2002. godine odgovoreno mu je da je obavljen razgovor s majorom Randelovićem kako bi se ustanovila vjerodostojnost Lovrićevih navoda. No, spomenuti Randelović je izjavio da mu ništa o oduzetom novcu i drugim predmetima nije poznato te da potpis na potvrdi nije njegov, već da je krivotvoren. Lovrić lančiće i zubnu navlaku nikada nije vidio, ali ni Randelović optužnicu za ratni zločin. Ačkar ističe da je ovo samo jedan od brojnih primjera koji pokazuju na koji se način Srbija opire progonu ratnih zločina iz svog dvorišta.

Uloga Crvenog križa

Bildunterschrift:

Großansicht des Bildes mit der Bildunterschrift: Bivši logoraš Ilija Ačkar

Naš sugovornik kaže da je logorske torture riječima teško dočarati poput slučaja kada je devet dana i devet noći bio prisiljen stajati prislonjen uza zid dok su cijelo vrijeme dvojica pazila da ne bi slučajno sjeo. Logoraše bi ponekad odvodili i na takozvana lažna streljanja. Ačkar se prisjeća da su ga jednom prilikom izdvojili u neku prostoriju i postavili pred zid. „Onda veli tu ćemo. Zaveže maramu, stavi te uza zid. Kaže zini, ti zineš i sijevne ti nešto u ustima. Nakon pola minute se sabereš, ne znaš dal' da se od sreće veseliš, a on ti kliještima izvadi zub i to onako šta uhvati.“ Kaže da ni Crveni križ nije mnogo pomogao jer ljudi u bijelom nisu mogli ući bez prethodne dozvole uprave logora. Tada bi popisali samo one logoraše koje bi zatekli, a nisu ih zatekli sve pa tako ni našeg sugovornika za kojeg obitelj mjesecima nije znala je li živ ili mrtav. No, ipak dolazak Crvenog križa s veseljem se iščekivao. „Nama je puno značio i taj jedan dan kad dođu. Dan ranije te ne tuku ili ako te tuku, rade ti tu jednu debelu masnicu, a ne tisuću masnica. I što je najljepše, dva dana zaredom dobiješ grah. Zamisli, grah kojeg nikad nisam u životu volio bilo je nešto fantastično i konačno nešto što te zasiti.“ Sjeća se da ponekad danima ništa ne bi okusio, a kad se jednom kriomice uspio izvagati, vaga je pokazala samo 41 kilogram. „Od noge dole tu je samo neka kožica visila i kost. Nikad nisam mislio da ću više na noge stat'.“ Činjenicom da nitko nije kažnjen za patnje kroz koje je prošao kao i tisuće poput njega, Ačkar može biti samo ogorčen. Uvjeren je da srbijansko tužiteljstvo namjerno izbjegava istražiti ratni zločin nad zarobljenim Vukovarcima i ljude koji su odgovorni za njega uz isprike poput one koja kaže da se nije radilo o logorima, već o sabirnim centrima gdje su zatočene tek izmjestili iz ratnih stradanja.

Silovanja kao organiziran i planiran zločin

Bildunterschrift:

Großansicht des Bildes mit der Bildunterschrift: [Dokaz koji sud ne priznaje](#)

U logore na području Srbije nisu odvođeni samo muškarci, već i žene, mahom iz Vukovara. Kao što je poznato, nakon pada grada muškarci su odvajani od žena i djece. One žene koje nisu uspjele napustiti grad, završile su u logorima poput Veleprometa ili na obližnjoj Ovčari, u hangarima tadašnje farme vukovarskog poljoprivrednog kombinata. Ondje bi bile fizički zlostavljane, pozivane u posebne prostorije i zatim silovane i tako iz dana u dan. Prema podacima kojima raspolaže Hrvatsko društvo logoraša, najmlađa silovana žrtva bila je petogodišnja djevojčica, dok je najstarijoj bilo 80 godina. Ali, nisu samo žene bile žrtve silovanja jer današnja saznanja govore i o silovanim muškarcima pa čak i dječacima. Svjedočanstva žrtava silovanja već godinama prikuplja Marija Slišković, predsjednica udruge Žene u domovinskom ratu. „Silovanje se odvijalo u izdvojenim prostorima gdje nije bilo svjedoka i uz prijetnju ženama da ništa ne smiju govoriti kada ih vrate. Svaka bi došla, sjela i šutjela pa nitko nije mogao posvjedočiti što im se dogodilo jer je ženama bilo zabranjeno da s bilo kim razgovaraju na što se strogo pazilo uz prijetnju da će im ubiti djecu ili nekog člana obitelji. U strahu i bojazni da bi se to zaista moglo dogoditi, žene bi zločin prešućivale.“ Slišković kaže da ratni zločin silovanja nije bio čin nekog pijanog vojnika ili pripadnika paravojsnih formacija, već je ono bilo organizirano kao planski način zlostavljanja koji na žrtvu ostavlja teške psihičke traume s kojima kasnije nije lako živjeti i noću zaspati. Nakon Vukovara, žene su, u pravilu, odvođene u logore na području Srbije gdje bi se izživljavanje nastavilo, osobito nad onim ženama koje se na ovaj ili onaj način sudjelovale u obrani grada. „Nad njima su vršena osobito okrutna silovanja, takva da je to bilo mučenje i maltretiranje nakon kojeg su žene jedva ostale žive“, svjedoči Slišković.

Iz tri procesa samo dvije presude

Bildunterschrift:

Großansicht des Bildes mit der Bildunterschrift: [Marija Slišković - sustavna silovanja](#)

Gotovo dvadeset godina kasnije žrtve nerado govore o onom što im se dogodilo. Onaj mali broj koji je progovorio i prijavio zločin bio je osuđen na, kako kaže naša sugovornica, još jedno silovanje, ono u sudnici. Tijekom sudskog procesa žrtva često

nije mogla izbjeći ponovni susret s počiniteljem, a iskaz o onom što je proživjela morala je iznova po nekoliko puta ponavljati pred nekolicinom njoj posve stranih ljudi. Slišković kaže da su u Hrvatskoj vođena tri procesa od kojih su dva završila presudama, jedan sedmogodišnjom, a drugi trogodišnjom zatvorskom kaznom, dok svjedočanstva i iskazi ostalih žrtava još uvijek čekaju negdje u nekoj ladici hrvatskog državnog odvjetništva.

Žrtve silovanja koja su se događala na okupiranom hrvatskom području ili na području Srbije, Hrvatska ni na koji način nije obeštetila. One žene koje su se odvažile na sudski proces upućene su da materijalnu zadovoljštinu potraže u privatnoj parnici protiv počinitelja. „Poznajem silovanu ženu koja je sada 60-godišnjakinja, bolesna i koja nema ništa. Ni obeštećenje, ni invalidninu, ni bilo kakvu nadoknadu, već samo svoju starosnu mirovinu koju bi imala i da joj se nije dogodilo nasilje ratnog zločina“, kaže Slišković. No, nakon silovanja dogodio se i niz trudnoća. Djecu koja su rođena u takvim okolnostima i koja danas imaju samo majku, Hrvatska ni na koji način nije prepoznala kao žrtve rata te ih materijalno i pravno zaštitila. Naša sugovornica zaključuje kako je Hrvatska silovane žene i muškarce prepustila njihovim mučnim sjećanjima, ali ne namjerava odustati. U ime udruge, prikupljena svjedočanstva namjerava poslati hrvatskim nadležnim državnim institucijama, stranim veleposlanstvima i Europskoj komisiji kako bi podsjetila da je i silovanje ratni zločin te da Hrvatska u žrtvama tog mučnog zločina konačno treba prepoznati žrtve rata koje zaslužuju i pravičnu naknadu.

Nisu se oslovljavali imenom i prezimenom, samo nadimcima

Bildunterschrift:

[Großansicht des Bildes mit der Bildunterschrift: Padom Vukovara kalvarija nije prestala](#)

Među svjedočanstva kojima udruga raspolaže nalazi se i ono danas 42-godišnje žene, a tada 23-godišnje djevojke iz Vukovara. No, prema saznanjima udruge, ime žene čije svjedočanstvo prenosimo našlo se na jednom od navodnih popisa srbijanskog tužiteljstva zajedno s ostalim Vukovarcima osumnjičenima za ratne zločine poput Tihomira Purde. Žena, čiji identitet iz razumljivih razloga ne možemo otkriti, govori da je nakon pada Vukovara prebačena u Dalj i smještena u improvizirani zatvor, a zapravo u prostorije nekakvog svinjca. Prisjeća se da je nakon tri dana, zajedno s još dvojicom zarobljenih muškaraca, premještena u kaznionicu u Sremskoj Mitrovici. „Odmah su me odveli u Beograd na saslušanje, nakon toga vratili u logor Sremske Mitrovice. Prvo silovanje dogodilo se tijekom noći kada su zatvorski čuvari u prostoriju u kojoj sam se nalazila pustili četvoricu muškaraca koji su služili zatvorsku kaznu zbog kriminalnih radnji. Sva četvorica su me silovali na vrlo grub i brutalan način. Ta silovanja odvijala su se svake noći za vrijeme zatočeništva u logoru sve do razmjene. Za vrijeme zatočeništva nisam se okupala ni jednom a samo povremeno su me izvodili u šetnju. Silovanje se događalo

noću a ostala maltretiranja danju. Svakodnevno su se iživljavali na različite načine, tukli su različitim predmetima. Jedna mi je zatvorska čuvarica rekla da 'ako ikada i izađem, izaći ću četveronoške'. U tim brutalnim silovanjima došlo je i do začeća. Silovanja su bila svakonoćna bez obzira na trudnoću. Kada sam bila u šestom mjesecu trudnoće doživjela sam spontani pobačaj, prijevremeno sam se porodila na podu ćelije u kojoj sam se nalazila. Zatvorski čuvari su došli, pokupili plod, a ja sam bila u stanju totalne rastrojenosti, duboko depresivna, s vrlo malo sjećanja na te trenutke. Odvezli su me u civilnu bolnicu u Sremskoj Mitrovici, tamo su me liječili tri dana. Za vrijeme boravka u bolnici, jednom rukom sam bila vezana za krevet policijskim lisičinama a pred vratima je bio zatvorski čuvar. Vratili su me natrag iz bolnice i ubrzo sam među zadnjima nakon devet mjeseci zatočeništva razmijenjena. Tijekom cijelog zarobljavanja nisam čula da ikoga zovu njegovim imenom i prezimenom, služili su se samo nadimcima.“

Autor: Goran Prokopec, Zagreb

Odg. ur.: N. Kreizer